

Tillväxten och de stigande förväntningarnas missnöje

MAGNUS LINDMARK OCH
LARS-FREDRIK ANDERSSON

Murray (2019) tillskriver oss uppfattningen att tillväxt är ett problem för de offentliga finanserna. Detta är inte vad vi menar. Tillväxten är inte heller ett problem för den totala ekonomiska välfärden. Däremot – och det är vår poäng – pekar mycket på att det har skapats orealistiska förväntningar på vad tillväxten kan åstadkomma i termer av offentligt finansierad välfärd och/eller utrymme för sänkta skatter. Argumentet bygger på en analys av kostnaderna för Vård, Skola och Omsorg (VSO) i relativa termer, där relativpriserna förändras till följd av obalanserad produktivitetstillväxt.

Tabell 1 illustrerar vår poäng. Sverige hade en välfärdsproduktion (VSO) som motsvarade 4,9% av ekonomin totalt år 1950. 65 år senare hade välfärdsproduktionens andel i ekonomin i nominella termer vuxit till 17,8% av totalekonomin. Det har dock inte inneburit att den reala produktionen i VSO har ökat lika mycket. Tvärtom har den *de facto* minskat i relativa volymtermer och motsvarade år 2015 bara 3,9% av den totala ekonomin mätt i 1950-års prinsnivå. Det konstaterandet ska inte tolkas som att vi tror att välfärdsproduktionen i absoluta tal har minskat; den har bara ökat i långsammare takt än totalekonomin i volymtermer samtidigt som dess kostnader, uttryckt som BNP-andel, har ökat snabbare.

Om människors förväntningar utgår från att kostnaderna för offentligt finansierad välfärdsproduktion stiger snabbare än volymen av densamma, uppstår knappast ett missnöje över stigande skatter. Men om däremot förväntning-

arna utgår från att produktivitetstillväxten är balanserad, i bemärkelsen att volym och kostnader ökar ungefär i samma takt, så är ett missnöje med stigande skatter att befara. När kostnaderna växer till en stor och iögonfallande del av budgeten kan det missnöjet befaras bli ännu större. Problemet är alltså att det uppstår ett gap mellan den förväntade och den faktiska ökningen av välfärden som får en stor betydelse för synen på skatter.

Den politiska utmaningen sammanfattas väl av ett uttalande från Tage Erlander, som redan på 1960-talet talade om ”de stigande förväntningarnas missnöje”. Tabell 1 visar att den reala välfärdsproduktionen inte har följt tillväxten i ekonomin, utan snarast tappat något (-20%) sett över hela perioden 1950 till 2015. Samtidigt har kostnaderna ökat mer än tre gånger snabbare än BNP.

I vår artikel i *Ekonomisk Debatt* (Lindmark och Andersson 2018) har Baumoleffekten beräknats som skillnaden mellan produktivitetstillväxt i hela ekonomin och produktivitetstillväxt i offentligt finansierad VSO-produktion. Produktionen mäts som den fastprisberäknade volymen av VSO-tjänster. För volymberäkningen använder SCB separata deflater. För hela ekonomin används BNP-deflatoren och för VSO används deflatoren för offentliga tjänster. Arbetsinsatsen är antal arbetade timmar. Beräknar man, som i tabell 1, de reala och nominella kvoterna mellan VSO och BNP utgörs skillnaden av deflatoren för offentliga tjänster i förhållande till BNP-deflatoren – med andra ord, relativpriset. Det är också relativpriset som i hög grad avspeglar skillnaden i produktivitetstillväxt mellan BNP och VSO, alltså Baumoleffekten. Så här ser exempelvis produktivetsberäkningen för VSO ut:

$$\text{Prvt}_{\text{VSO}} = (Y_{\text{VSO}}/\text{Def}_{\text{VSO}})/L_{\text{VSO}} \quad (1)$$

SLUTREPLIK

Magnus Lindmark är professor i ekonomisk historia vid Institutionen för geografi och ekonomisk historia, Umeå universitet. magnus.lindmark@umu.se
Lars-Fredrik Andersson är docent i ekonomisk historia vid Institutionen för geografi och ekonomisk historia, Umeå universitet. lars-fredrik.andersson@umu.se

Tabell 1
Välfärdsproduktions andel, pris och produktivitet i relation till den totala ekonomin, 1950 (referensår) och 2015

	BNP-andel %		Index 1950=100,	
	Realt	Nominellt	Pris (VSO)	Produktivitet (BNP)
1950	4,9	4,9	100,0	100,0
2015	3,9	17,8	451,7	529,3

Källa: SCB Nationalräkenskaperna.

där Y_{VSO} är VSO-produktionen i löpande priser, Def är deflatorn och L är arbetade timmar. Motsvarande gäller för BNP. Den relativa produktiviteten (här kallad Dprvt) är:

$$D_{prvt} = Prvt_{BNP} / Prvt_{VSO}. \quad (2)$$

Efter omarrangering av ekvationen:

$$Def_{VSO} / Def_{BNP} = D_{prvt} (L_{BNP} / L_{VSO}) * (Y_{VSO} / Y_{BNP}). \quad (3)$$

Relativpriset är alltså proportionellt mot den relativa arbetskraftsinsatsen och VSO:s andel av BNP i löpande priser.

Den övergripande historiska trenden har varit att VSO:s andel av BNP, båda i löpande priser, har ökat snabbare än arbetskraftsandelen. Över tid har den relativa produktiviteten i stort sett ökat

proportionellt med PrvtBNP eftersom PrvtVSO i praktiken har varit konstant. Vår huvudsakliga hypotes är att så länge inte förväntningarna är anpassade efter den verkligheten, finns en stor risk för de stigande förväntningarnas missnöje. Avslutningsvis vill vi påpeka att om *secular stagnation* (Gordon 2015) dominerar i framtiden, minskar betydelsen av Baumoleffekten.

REFERENSER

Gordon, R J (2015), "The Economics of Secular Stagnation", *American Economic Review Papers & Proceedings*, vol 105, s 54-59.

Lindmark, M och L-E Andersson (2018), "Välfärden, skatterna, Baumoleffekten och högerpopulismens framväxt", *Ekonomisk Debatt*, årg 46, nr 7, s 33-44.

Murray, R (2019), "Är tillväxten till gagn eller ett problem för välfärden?", *Ekonomisk Debatt*, årg 47, nr 1, s 58-62.